

Hilkka Pietilä:
(1998-2011)

RAUHANKULTTUURIN MÄÄRITTELYÄ

Visio rauhankulttuurista

*Leipää. Puhdas taivas. Toimiva rauha.
Naisen ääni laulaa jossain, melodia nousee kuin savu keittotulilta.
Armeija kotiutettu, sato yltäkyläinen.
Haavat parantuneet, lapsi toivottu, vanki vapautettu,
ruumiin koskemattomuus taattu, rakastettu palannut.
Maaginen taito lukea merkkien merkitys.
Työ jaettu tasan, rehellistä ja arvossaan.
Ilo haasteista löytää ratkaisu riitoihin sovussa.
Käsikin nousee vain tervehdykseen.
Sisäinen turvallisuus sydämessä, kodissa ja joka maassa niin vahva,
että lopulta rajojakaan ei enää tarvitse turvata.
Ja joka puolella naurua, tanssia, lämpöä, juhlaa ja tyytyväisyyttä.
Vaatimaton, maallinen paratiisi, tässä ja nyt.*

Ote julistuksesta, jonka Robin Morgan kirjoitti naisten maailmanlaajuisessa strategiakokouksessa yhdessä Perdita Hustonin, Sunetra Purin, Mahnaz Afkhamin, Diane Faulknerin, Corinne Kumarin, Sima Walin ja Paola Melchiorin sekä 140 muun naisen kanssa 50 maasta New Yorkissa, joulukuussa 1994. Suomensi Hilkka Pietilä.

YK johtaa keskustelua

Avainsanat hyväksyttiin YK:n kolmannessa naisten asemaa käsitelleessä maailmankonferenssissa Nairobissa vuonna 1985:

"Naisia ja rauhaa koskevia kysymyksiä ja rauhan merkitystä naisille ei voida erottaa laajemmasta, naisten ja miesten suhteita kaikilla elämän alueilla ja perheessä koskevista kysymyksistä"(kappale 257.)

"Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa esiintyy erilaisissa muodoissa jokapäiväisessä elämässä kaikissa yhteiskunnissa. Naisia lyödään, silvotaan, poltetaan, käytetään seksuaalisesti hyväksi ja raiskataan. Tällainen väkivalta on merkittävä este rauhan ja muiden (YK:n) naisten vuosikymmenen tavoitteiden saavuttamiselle."(kappale 258.)

Näillä sanoilla vahvistettiin, että henkilökohtainen, yksityisten ihmisten välillä tapahtuva väkivalta on osa sitä väkivaltakulttuuria, jonka äärimmäinen muoto on sota. Miesten väkivalta naisia kohtaan on osa sodan kulttuuria.

- Näin myös rauhan-käsite laajenee niin, että se käsittää koko yhteiskunnan ja kulttuurin eikä vain valtioiden tai yhteiskunnallisten ryhmien välisiä suhteita.

Ratkaisevia virstanpylväitä tässä prosessissa ovat YK:ssa syksyllä 1993 hyväksytyt

- Julistus naisiin kohdistuvan väkivallan eliminoimisesta;
- Turvallisuusneuvoston päätös 1993, jolla julistettiin "massiiviset, organisoidut ja järjestelmälliset naisten pidätykset ja raiskaukset" sotarikoksiksi, jota naisliike oli vuosikymmeniä vaatinut;

UNESCO esitti YK:n neljännelle maailmankonferenssille ”on women”, Pekingin konferenssille vuonna 1995 asiakirjan, joka sanoo mm. seuraavaa:

“Voidaksemme vastustaa väkivaltakulttuurin äärimmäistä ilmentymää, sotaa, meidän on puututtava sellaisiin ilmiöihin kuin naisiin kohdistuva väkivalta kodeissa, aggressiivisuus ja suvaitsemattomuus jokapäiväisessä elämässä, väkivallan banalisoiminen joukkotiedotusvälineissä, sodan piiloihannointi historian opetuksessa, aseiden ja huumeiden kauppa sekä terrorismi, ihmisoikeuksien ja kansanvaltaisten vapauksien loukkaaminen.”

Olen kirjoittanut yhteenvedon niistä keskusteluista, jotka käytiin vuonna 1997 sarjassa maailmanlaajuisia, väkivaltaa luotaavia konferensseja. (Luettelo näistä konferensseista tämän sivun alaviitteessä!)

Niissä keskusteluissa oli uutta se, että

- enää ei puhuttu vain uhreista, joita on lyöty ja lyödään, vaan puhuttiin myös niistä, jotka lyövät;
- niissä asiasta keskustelivat pääasiassa miehet, jotka eivät olleet aikaisemmin nähneet oman kulttuurinsa väkivaltaisuutta;
- enää ei vain syytelty sitä, joka lyö, vaan kysyttiin, miksi hän lyö;
- enää ei kysytty vain sitä, miksi hän lyö naista, vaan myös sitä, miksi hän lyö toista miestä, miksi miesten maailma on niin väkivaltainen;
- niissä puhuttiin miehuudesta ja mieskulttuurista, ei vain miehistä, jotka lyövät;
- asian katsottiin koskevan kaikkia miehiä eikä vain niitä, jotka lyövät;
- kaivauduttiin miehisen väkivallan syihin, patriarkaatin perusteisiin;
- myönnettiin, että miehet muokataan ennalta määrättyyn miehisyden muottiin;
- haluttiin auttaa miehiä terapialla elämään miehuutta uudella tavoin;
- annettiin miehille lupa löytää itsensä myös ihmisenä eikä vain miehenä;
- kysymyksessä oli miesten intressi oppia hallitsemaan omaa tunne-elämäänsä sen sijaan että yrittäisivät hallita muita;

Vuonna 1997 pidetyt konferenssit:

1. *Är våld manligt?* Konferenssi miehistä ja väkivallasta. Tukholma 15.01.1997, Ruotsin Työmarkkinaministeriö/Tasa-arvoministeri;
2. *Promoting Equality: A Common Issue for Men and Women*, 17-18.06.1997 Palais de l'Europe, Strasbourg. Euroopan Neuvosto;
3. *Domestic Violence in Latin America and the Caribbean, Costs, Programs and Policies*. 20-21.10.1997, Washington, D.C. Inter-American Development Bank;
4. *Male roles and Masculinities in the Perspective of a Culture of Peace*. Asiantuntijakokous Osllossa 24-28.09.1997, UNESCO.

Minulla oli tilaisuus osallistua näistä kolmeen sekä aineistoa ja loppuraportti myös neljänestä.

- kysymyksessä on myös naisten onni, päästä elämään parisuhteessa, jossa ei tarvitse pelätä, nöyryyä ja alistua, vaan jossa pyritään tasavertaiseen kumppanuuteen, yhteistyöhön ja kasvamaan ihmisinä yhdessä;
- miehen muuttuessa alkaisi koko kulttuuri muuttua, rakennettaisiin perusteita rauhankulttuurille, tasavertaisuudelle ja kestäväälle elämäntavalle;
- nähtiin yhteys henkilökohtaisen väkivallan ja kansojen väkivallan, sodan väkivallan välillä;
- puhuttiin myös rakenteellisesta väkivallasta, joka on eriarvoisuudesta johtuvaa väkivaltaa kansojen ja ihmisten kesken;
- puhuttiin myös fiktiivisestä väkivallasta, jota on suunnattomasti kaikenlaisessa viihteessä myrkyttämässä ihmisten – erityisesti lasten ja nuorten – mieliä kautta maailman.

Niissä keskusteluissa ei enää kohdistettu huomiota väkivaltaan vain tapaus tapaukselta eikä edes vain miesten väkivallantekoihin naisia kohtaan vaan analysoitiin koko kulttuuria, joka luo miehelle nykyisenkaltaisen roolin ja miesidentiteetin. Silloin päästiin käsiksi mieskulttuurin "*sosiaaliseen patologiaan*", joka painottaa miehen kehityksessä vain tiettyjä ominaisuuksia ja laiminlyö ja estää miesten persoonallisuuden tasapainoista ja monipuolista kehittymistä.

Kanadalaisen *White Ribbon*-liikkeen (miehet miehistä väkivaltaa vastaan) perustaja ja johtaja *Michael Kaufman* määrittelee väkivaltaa näin:

- Sitä on yksittäinen mies, joka uhkaa nyrkillä vaimoaan.
- Sitä on poikajengi, joka hurraa tappelijoille tiukan piirin keskellä.
- Sitä on tyttöänsä tapaamaan menevä nuori mies, joka ei ota huomioon sen nuoren naisen toiveita.
- Sitä on mies, joka kiukusta tai pelosta ajaa autolla itsensä hengiltä.
- Sitä on fyysinen tai sanallinen hyökkäys toista miestä kohtaan tämän sukupuolisen suuntautumisen, uskonnon tai ihonvärin takia.
- Sitä ovat miesjengit - me sanomme niitä armeijoiksi - jotka on komennettu pitämään toisiaan ihmistä huonompina ja siviileitä sitäkin huonompina.
- Sitä on väkivalta leikkikentällä.
- Sitä ovat väkivallan rakenteet tehtaissa, kaupunkisuunnittelussa, kasvatuksen ja koulutuksen jäykissä hierarkioissa, työssä, politiikassa ja etuoikeuksissa, joita syntymä on sattunut suomaan, kuten ihonväri, kansallisuus tai fyysiset voimat.
- Sitä on - vertauskuvallisesti tai ei - meidän suhteemme luontoon.
- Sitä on miesten väkivalta miljoonissa eri muodoissaan.

Kohti rauhankulttuuria

Jotta todella voitaisiin vähentää väkivaltaa ja vähitellen päästä sen minimoimiseen vain poikkeusilmiöksi ja häiriökäyttäytymiseksi ihmislajin piirissä, on väkivaltaan puututtava monin tavoin ja eri tasoilla kuhunkin yhteyteen sopivin keinoin. Viime vuosien aikana pidetyissä konferensseissa ja neuvonpidoissa on nostettu esiin mm. seuraavia mahdollisuuksia ja keinoja rakentaa rauhankulttuuria:

1. Maskuliinisuuden eri muotojen analyysi ja sen väkivaltaisten muotojen paljastaminen sekä työ niiden muuttamiseksi;
2. Väkivaltaisuutta ruokkivien tai sitä ihannoivien arvojen - kovuus, tunteiden tukahduttaminen, "sankaruus" sodissa, kilpailu urheilukilpailuissa ja liike-elämässä - paljastaminen ja asettaminen kyseenalaiseksi;
3. Mieskulttuurissa yleisten miesmallien ja ihanteiden, "miehen kunnian" analysointi ja kyseenalaistaminen ja poikien kasvatuksen perinpohjainen uudistaminen;
4. Isän roolin kehittäminen ja arvostaminen sekä "hyvän" isän taitojen ja luonteenominaisuuksien kehittäminen ja opettaminen miehille ja pojille;
5. Sukupuolinäkökulman tuominen kouluopetukseen niin, että nähdään poikien ja tyttöjen erilainen asema perheissä, kulttuurissa ja suvun jatkamisessa sekä käsitellään näihin eroihin liittyviä ongelmia sekä yhdessä että erikseen poikien ja tyttöjen kanssa;
6. Naisten kokemaa väkivaltaa koskevan lainsäädännön kehittäminen niin, että väkivallan kaikki muodot kriminalisoidaan ja että naisille voidaan saada kaikkea mahdollista turvaa väkivaltatilanteissa tai niiden uhatessa;
7. Naisten suoja- ja turvakotien lisääminen ja niiden työn tukeminen - sillä niitä tarvitaan vielä pitkään;
8. Miesten auttaminen pääsemään irti väkivaltaisesta käyttäytymisestään perustamalla heille tuki- ja terapiakeskuksia ja kehittämällä tarvittavia terapioidia;
9. Rohkaistava miehiä perustamaan omia ryhmiä ja kansalaistoimintaa, joka vastustaa miesten väkivaltaa naisia kohtaan ja väkivaltaa yleensä;
10. Paljastettava väkivaltaiset ja "kovaan peliin" treenaavat urheilulajit - mm.nyrkkeily, jääkiekko, jalkapallo, ralli- ja formula-ajot - ja lopetettava niiden suosiminen mediassa sekä poikien kasvatuksessa niin kodeissa kuin kouluissakin;
11. Yhteistyöhön, vuorovaikutukseen ja keskinäiseen luottamukseen perustuvien turvallisuusrakenteiden kehittäminen ja vahvistaminen sotilaalliseen ja aseelliseen turvallisuusajatteluun perustuvien tilalle;
12. Asevelvollisuuden lopettaminen ja sotilaskoulutuksen tekeminen vapaaehtoiseksi sekä vaihtoehtoisten tai korvaavien kansalaispalvelumuotojen kehittäminen askeleina kohti rauhankulttuuria, jossa sotilaita ei tarvita;
13. Naisten osuuden lisääminen politiikassa, ulkopoliitikassa ja kansainvälisessä päätöksenteossa;
14. Naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen ja turvaaminen lainsäädännöllisin ja hallinnollisin keinoin sekä yleiseen mielipideilmastoon vaikuttamalla ja asenteita ja arvoja muokkaamalla, rakentamalla tasavertaisten ihmisten rauhankulttuuria.

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei saada loppumaan ennen kuin saavutetaan todellinen

tasavertaisuus naisten ja miesten kesken yksityiselämässä, politiikassa ja työelämässä sekä koko kulttuurissa. Tämä käsitys on toistunut painokkaasti monien konferenssien esityksissä, keskusteluissa ja suosituksissa.

Silloin ei riitä vain tekninen ja tilastollinen tasa-arvo, vaan täytyy päästä siihen, että miehet tunnustavat naisten tasavertaisen ihmisarvon erilaisuudesta huolimatta, ja löytävät itselleen uudenlaisen, rikkaan maskuliinisuuden kaikkine mahdollisuuksineen.

Erilaisia huomioita tästä asiasta

Avatessaan syksyllä 1997 Oslossa asiantuntijakokouksen "*Miehen rooli ja maskuliinisuus rauhankulttuurin perspektiivistä*" silloinen UNESCO:n "*Naiset ja rauhankulttuuri*"-ohjelman johtaja **Ingeborg Breines** totesi muun muassa näin:

"Puhumme väkivaltaongelmista yleisin termein, puhumme rikollisuudesta ja nuorisojengeistä sanomatta sitä, että pojat ja miehet ovat valtaosa kaikissa näitä asioita koskevissa tilastoissa. Miesten odotettavissa oleva elinikä on alempi kuin naisten, miehille sattuu enemmän onnettomuuksia, he täyttävät vankilat ja rikollisuustilastot.

Miehiä ovat lähes yksinomaan myös ne, jotka tekevät sotiin ja aseellisiin konflikteihin johtavat päätökset. Tilastot USAssa, Euroopassa ja Australiassa osoittavat, että miehet ovat vastuussa 80-90 % kaikista väkivallanteoista."

Tosiasiat ovat kuitenkin olleet vääjäämättömät, hän totesi ja jatkoi:

"Pitääkö meidän sitten pitää miehiä riskitekijänä, uhkana itselleen, muille miehille, naisille ja koko yhteiskunnalle? Onko niin, että me sosiaalistamme tytöt rauhankulttuuriin (hoivaamaan, jakamaan, sovitteluun ja ottamaan huomioon) ja pojat väkivallan ja sodan kulttuuriin (olemaan kovia, ylikorostuneen päättäväisiä, tehokkaita ja aggressiivisiä)?"

Jos näin on, miten muutamme nämä mallit? Vai ovatko miehet dinosauruksia, kuten *Faye Weldon* on sanonut, jotka kuolevat sukupuuttoon pikemmin kuin muuttuvat?"

Kun huomio kohdistettiin syihin, alettiin naisiin kohdistuva väkivalta nähdä osana nykyisenlaisen maskuliinisen kulttuurin väkivaltaisuutta, sen tuhoisuutta miehille itselleen ja koko kulttuurille. Monet katsoivat kuitenkin, että kotiväkivalta on kaiken muun väkivallan "isä", väkivallan kaduilla, urheilukentillä, miesten kesken, terroriteoissa ja sodissa. Viime vuosisadan pahimmat diktaattorit olivat lapsina joutuneet kotiväkivallan uhreiksi, kasvaneet väkivallan keskellä.

- Pertti Hakkarainen Suomessa tänä vuonna

Kotioloihin ja isän puuttumiseen tavalla tai toisella kiinnitti äskettäin – vuonna 2011 - huomiota myös suomalainen, väkivaltarikoksiin ja muutostyöskentelyyn erikoistunut psykologi *Pertti Hakkarainen*, joka on koko ikänsä työskennellyt kiven sisässä, *Kakolassa*, niiden miesten kanssa, joiden kanssa monet eivät halua olla missään tekemisissä.

Hän sanoo, että yhdeksän vankia kymmenestä kärsii mielenterveyden ongelmista, jos persoonallisuushäiriöt ja päihdeongelmat lasketaan mukaan.

"Yksi syy siihen, miksi olen vankilassa viihtynyt, on se, että ajattelen olevani itsekin jossakin määrin isätön poika". Tavalla tai toisella "poissaoleva" isä on hänen mukaansa "se tavallinen

tarina” vangin taustalla. ”Kokemukseni isästä oli, että minä en ollut niin kiinnostava hänelle kuin alkoholi. Vaikka hän varmasti rakasti perhettään, käytännössä alkoholi voitti aina.”

Tällaiset ovat räikeitä esimerkkejä miesten kulttuurin epäkohdista.

- *Uutta rauhantyössä*

on se, että yhä useammat tutkijat ja asiantuntijat näkevät, että yksilöihin kohdistuvan väkivallan ja kansainvälisen, sotien väkivallan välillä on yhteys, että ne ovat samaa väkivaltakulttuuria. Sillä tavoin naisiin kohdistuva väkivalta on rauhankysymys.

YK-järjestelmässä tämä yhteys tunnistettiin jo 1985 hyväksytyssä Nairobissa ns. FLS-asiakirjassa. Pekingin toimintaohjelmassa vuonna 1995 sitä pidetään jo itsestään selvyytenä ja sitä alleviivataan myös UNESCO:n asiakirjoissa. Naisten rauhanliikkeessä tämä yhteys on ollut painokkaasti esillä jo ainakin 1970-luvun lopulta ja 1980-luvun alkuvuosilta.

Miksi kansainvälinen rauhankulttuuri-kampanja ei toteutunut?

Seuraavat esimerkit osoittavat, että *rauhankulttuurin* hyväksi ei ole tehty kaikkea sitä työtä, mitä tehdyt päätökset olisivat edellyttäneet. Miksi rauhankulttuuripäätökset jäivät sivuun, vaikka niihin oli tehty hirveän paljon työtä UNESCOssa ja myös YK:ssa oli asiaa käsitelty yleiskokouksessa jo monta kertaa?

Päätökset UNESCOssa ja YK:ssa eivät toteutuneet siinä muodossa kuin niitä oli suunniteltu, koska rauhanliikkeen ja meidän kaikkien pitäisi ottaa pitkän linjan tavoitteeksemme *rauhankulttuuri*.

Seuraavat syyt selittävät asiaa ainakin jonkin verran:

- Kaikkialla maailmassa yritettiin saada *vuosituhannen vaihtumisesta* irti kaikki mahdollinen hyöty eri tahojen ajamiin asioihin.
- Unescossa silloinen pääjohtaja, espanjalainen *Federico Mayor* oli aikaisin liikkeellä ja valmisteli ”*Rauhankulttuurivuotta 2000*” jo monta vuotta etukäteen, koska hän halusi tehdä rauhankulttuurista oman perintönsä UNESCOlle ja YK:lle. Se olisi ollut hieno perintö, johon hänen pitkä 1887-1999 UNESCO:n pääjohtajakautensa olisi päättynyt.
- YK:ssa valmisteltiin *Millennium-huippukokousta* vuodelle 2000 sekä Millennium-julistusta ja siihen liittyviä kehitystavoitteita. Vuosituhansien vaihtuessa pidetty huippukokous onnistui hienosti ja siinä oli enemmän valtioiden päämiehiä ja -naisia kuin missään huippukokouksessa aikaisemmin.
- Niin kuin muistamme, sen puheenjohtajina olivat *Tarja Halonen* Suomesta ja *Sam Nujoma* Namibiasta. (Tämä kaksoispuheenjohtajuus ja nämä maat, pienet neutraalit maat Pohjoisesta ja Etelästä, oli ilmeisesti YK:n pääsihteerinä kymmenen vuotta toimineen *Kofi Annan*’in kautensa viimeisiä mainioita ideoita.)
- Millennium-tavoitteiden toteuttamiseksi YK järjesti kaikkien aikojen kampanjan, jota veti maailman tunnetuin talousprofessori *Jeffrey Sachs* MIT:sta. Tähän kampanjaan valjastettiin kaikki mahdolliset YK:n resurssit;
- Myös YK:n turvallisuusneuvostossakin tapahtui jotain ennenkuulumatonta vuonna 2000: TN hyväksyi pitkän ja perusteellisen päätöslauselman 1325, ”*Naiset, rauha ja turvallisuus*”,

jossa se nimenomaan vaati, että naiset on otettava mukaan kaikkiin rauhanneuvotteluihin, konfliktien ratkaisuihin sekä jälleenrakennuksen suunnitteluun.

Naiset eri maissa mobilisoivat kaikki voimansa tämän päätöslauselman tunnetuksi tekemiseksi ja sen toimeenpanoon. TN oli antanut jo 1990-luvun alussa yhden naisia koskevan päätöslauselman ja sittemmin se on hyväksynyt ainakin neljä päätöslauselmaa, jotka liittyvät naisiin!

- Kolmannella vuosituhanella Federico Mayor ei ollut enää UNESCO:n pääjohtaja eikä siten voinut valjastaa ko. järjestön voimia rauhankulttuuri-kampanjaan. Unescon pääjohtajaksi tuli japanilainen, joka ei ollut ollenkaan kiinnostunut tästä asiasta.

Mayor perusti kuitenkin vuonna 2000 kotimaahansa Espanjaan ”Fundación Cultura de Paz”, jonka puitteissa hän jatkaa työtään rauhankulttuurin rakentamiseksi.

Rauhanliike ja erityisesti naisten rauhanliike voisi ottaa positiiviseksi tavoitteekseen rauhankulttuurin, toimia ja kampanjoida sen puolesta sen sijaan, että vain toistelisimme ikivanhoja toimintamuotoja ja vain vastustaisimme aseita ja hallitusten aggressiivista politiikkaa!

Lähde:

Tämä on kooste Hilikka Pietilän laajemmasta raportista: ”*Väkivalta - maskuliinisuus – rauha. Neljä konferenssia - uusi ote asiaan*”, 1.1.1998. Se on englanninkielisenä ilmestynyt CD-Romilla *EuroPRO-Fem*, jonka on julkaissut European Profeminist Men’s Network, City & Chelster: Bryssel. Raportti on levinnyt laajasti suomeksi ja englanniksi myös e-postiverkoissa ja on edelleen kokonaisuudessaan saatavana kirjoittajalta: hilikka.pietila@pp.inet.fi